

Rozdział VII

Wiedza o Absolucie

07.01 Najwyższa Osoba Boga rzekł: Posłuchaj teraz, o synu Prthy, jak przez praktykę yogi, w pełnej świadomości o Mnie, z umysłem przywiązany do Mnie, możesz – uwolniwszy się od wątpliwości – poznać Mnie w pełni.

07.01 Znaczenie: Siódmy Rozdział *Bhagavad-gity* opisuje dokładnie naturę świadomości Krsny. Krsna jest pełen wszelkich bogactw, a z tego rozdziału możemy dowiedzieć się, w jaki sposób manifestuje On te Swoje bogactwa. Jest tu również mowa o czterech rodzajach ludzi szczęśliwych, którzy przywiązują się do Krsny, oraz czterech rodzajach ludzi nieszczęśliwych, którzy nigdy nie wykazują zainteresowania Krsną.

W pierwszych sześciu rozdziałach *Bhagavad-gity* żywa istota została opisana jako niematerialna dusza, która poprzez różnego rodzaju *yogi* może wznieść się do poziomu samorealizacji. Koniec Szóstego Rozdziału wyraźnie mówi o tym, że ciągła koncentracja umysłu na Krsnie, albo innymi słowy świadomość Krsny, jest najwyższą formą *yogi*. Tylko przez skoncentrowanie umysłu na Krsnie, a nie w żaden inny sposób, można całkowicie poznać Prawdę Absolutną. Realizacja bezosobowego *brahmajyoti* albo zlokalizowanej Paramatmy nie jest doskonałą wiedzą o Absolutnej Prawdzie, gdyż jest to realizacja częściowa. Kompletną i naukową wiedzą jest Krsna, i osobie świadomej Krsny wszystko zostaje wyjawione. Kto jest w pełni świadomy Krsny, ten wie, że Krsna jest bez wątpienia ostateczną wiedzą. Różnego rodzaju *yogi* są tylko stopniami na ścieżce świadomości Krsny. Kto bezpośrednio przyjmuje świadomość Krsny, ten automatycznie i całkowicie poznaje *brahmajyoti* i Paramatmę. Przez praktykę *yogi* świadomości Krsny można poznać wszystko dokładnie, mianowicie Prawdę Absolutną, żywe istoty, materialną naturę i ich manifestacje, ze wszystkim co do nich przynależy.

Należy zatem rozpocząć praktykę *yogi*, tak jak poleca to ostatni werset Rozdziału Szóstego. Koncentracja umysłu na Krsnie, Najwyższym, możliwa jest poprzez pełnienie służby oddania w dziewięciu różnych formach, z których *śravanam* jest pierwszą i najważniejszą. Dlatego Pan mówi Arjunie: *tac chrnu*, czyli "Słuchaj ode Mnie". Nikt nie może być większym od Krsny autorytetem, a zatem przez słuchanie od Niego ma się największą okazję, aby stać się doskonałą, świadomą Krsny osobą. Dlatego też należy uczyć się bezpośrednio od Krsny albo od czystego wielbiciela Krsny – a nie od naładowanego wiedzą akademicką parweniusza, nie będącego bhaktą.

Ten proces poznawania Krsny, Najwyższej Osoby Boga, Prawdy Absolutnej, opisany jest w *Śrimad-Bhagavatam*, w Drugim Rozdziale Pierwszego Canto, w sposób następujący:

*śrnavatam sva-kathah krsnah punya-śravana-kirtanah
hrdy antah-stho hy abhadrani vidhunoti suhrt satam*

*nasta-prayesv abhadresu nityam bhagavata-sevaya
bhagavaty uttama-śloke bhaktir bhavati naisthiki*

*tada rajas-tamo-bhavah kama-lobhadayaś ca ye
ceta etair anavidham sthitam sattve prasidati*

*evam prasanna-manaso bhagavad-bhakti-yogatah
bhagavat-tattva-vijnanam mukta-sangasya jayate*

*bhidiate hrdaya-granthiś chidyante sarva-samśayah
ksiyante casya karmani drsta evatmaniśvare*

"Samo słuchanie o Krsnie z literatury wedyjskiej albo słuchanie bezpośrednio od Niego, poprzez *Bhagavad-gitę*, jest zajęciem chwalebny. Kto bezustannie angażuje się w słuchanie o Nim, dla tego Pan Krsna, który mieszka w każdym sercu, jest najlepszym przyjacielem i uwalnia On Swojego wielbiciela od wszelkich nieczystości. Dzięki temu, taki wielbiciel w naturalny sposób rozwija swoją uszpioną wiedzę transcendentalną. Im więcej słucha on o Krsnie z *Bhagavatam* i od innych wielbicieli, tym bardziej umacnia się w swojej służbie oddania dla Pana. Przez rozwój służby oddania uwalnia się od ignorancji i pasji, a tym samym znika też materialne pożądanie i skąpstwo. Kiedy znikają wszelkie nieczystości, kandydat pozostaje stale w czystej dobroci, zostaje ożywiony przez służbę oddania i doskonale rozumie naukę Boga. W ten sposób *bhakti-yoga* zrywa mocne więzy materialnych związków i umożliwia natychmiastowe osiągnięcie stanu *asamśayam samagram* – zrozumienie Najwyższej Prawdy Absolutnej, Osoby Boga." (*Bhag.* 1.2.17-21)

Zatem naukę o Krsnie można zrozumieć tylko przez słuchanie od Krsny albo od Jego wielbiciela w świadomości Krsny.

07.02 Wyjawię ci teraz wiedzę zjawiskową i pozazjawiskową, którą poznawszy – nic więcej nie będziesz miał do poznania.

07.02 Znaczenie: Kompletna wiedza zawiera wiedzę o świecie zjawiskowym, znajdującym się poza nim duchu oraz źródle ich obu. Jest to wiedza transcendentalna. Pan pragnie wytłumaczyć Arjunie wyżej wspomniany system wiedzy, ponieważ Arjuna jest Jego zaufanym bhaktą i przyjacielem. Pan tłumaczy to na początku Rozdziału Czwartego i potwierdza to ponownie tutaj: doskonałą wiedzę może posiadać tylko wielbiciel Pana, albowiem otrzymuje ją bezpośrednio od Pana poprzez sukcesję uczniów. Trzeba być więc wystarczająco inteligentnym, aby znać źródło wszelkiej wiedzy, które jest przyczyną wszystkich przyczyn i jedynym przedmiotem medytacji we wszystkich rodzajach praktyki *yogi*. Kiedy zostaje poznana przyczyna wszystkich przyczyn, wtedy zostaje poznane wszystko, co jest do poznania, i nic nie pozostaje nieznanym. *Vedy (Mundaka Upanisad 1.3)* mówią: *kasmin bhagavo vijnate sarvam idam vijnatam bhavati*.

07.03 Spośród wielu tysięcy ludzi, jeden może dąży do doskonałości, a spośród tych, którzy doskonałość osiągnęli, zaledwie jeden zna Mnie naprawdę.

07.03 Znaczenie: Są różne typy ludzi i spośród wielu tysięcy może jeden będzie na tyle zainteresowany realizacją transcendentalną, aby starać się dowiedzieć, czym jest dusza, czym jest ciało i czym jest Prawda Absolutna. Na ogół ludzie oddają się jedynie zwierzęcym skłonnościom; mianowicie jedzeniu, spaniu, obronie i prokreacji, i prawie nikt nie jest zainteresowany wiedzą transcendentalną. Początkowe rozdziały *Gity* (od pierwszego do szóstego) przeznaczone są dla tych, którzy zainteresowani są wiedzą transcendentalną, zrozumieniem duszy, Duszy Najwyższej, procesami realizacji poprzez *jnana-yogę*, *dhyana-yogę* i odróżnieniem duszy od materii. Krsnę jednakże mogą poznać tylko osoby będące w świadomości Krsny. Inni transcendentaliści mogą zrealizować bezosobowego Brahmana, gdyż jest to łatwiejsze niż zrozumienie Krsny. Krsna jest Najwyższą Osobą, ale jednocześnie jest On ponad wiedzą o Brahmanie i Paramatmie. *Yogini* i *jnani* tracą orientację w swoich próbach zrozumienia Krsny. Chociaż największy spośród impersonalistów, Śrīpada Śankaracarya, przyznał w swoim komentarzu do *Gity*, że Krsna jest Najwyższą Osobą Boga,

jednak jego zwolennicy nie akceptują Krsny jako takiego, albowiem bardzo trudno jest poznać Krsnę, nawet jeśli ma się za sobą transcendentalną realizację bezosobowego Brahmana.

Krsna jest Najwyższą Osobą Boga, przyczyną wszystkich przyczyn, pierwszym Panem Govindą. *Īsvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ananda-vigrahaḥ; anadir adir govindah sarva-karana-karanam*. Bardzo trudno jest poznać Go tym, którzy nie są Jego wielbicielami. Mimo iż nie-wielbiciele ci uważają, że ścieżka *bhakti* – czyli służba oddania – jest bardzo łatwa, to jednak sami nie są w stanie jej praktykować. Jeśli jednak ścieżka *bhakti* jest taka łatwa, jak twierdzą to nie-wielbiciele, to dlaczego podejmują trudniejszą drogę? W rzeczywistości ścieżka *bhakti* nie jest wcale taka łatwa. Tak zwane ścieżki *bhakti* praktykowane przez osoby nieautoryzowane – bez wiedzy o prawdziwej *bhakti* – mogą być łatwe, kiedy jednak jest ona praktykowana zgodnie z zaleceniami, tzw. naukowcy i filozofowie spekulanci odpadają z tej ścieżki. Śrila Rupa Gosvami pisze w swoim *Bhakti-rasamṛta sindhu* (1.2.101):

*śruti-smṛti-puranādi- pañcarātra-vidhim vīna
aikāntiki harer bhaktir utpatayaiva kalpate*

"Służba oddania dla Pana, która ignoruje autoryzowaną literaturę wedyjską (jak *Upanisady*, *Purany*, *Narada-pañcarātrę*), jest jedynie niepotrzebnym zakłócaniem spokoju w społeczeństwie."

Impersonaliści, którzy zrealizowali Brahmana, albo *yogini*, którzy zrealizowali Paramatmę, nie są w stanie zrozumieć, jak Krsna, Najwyższa Osoba Boga, może być synem Yaśody albo woźnicą Arjuna. Krsna wprawia często w zakłopotanie nawet wielkich półbogów (*mūhyanti yat surayaḥ*). *Mam tu veda na kāścāna*: "Nikt Mnie nie zna takim jakim jestem" – mówi Pan. A jeśli ktoś zna Go, to *sa mahatma su-durlabhah*, "taka wielka dusza jest czymś bardzo rzadkim." Dopóki więc dana osoba nie pełni służby oddania, to będąc nawet wielkim naukowcem czy filozofem, nie może ona znać Krsny takim jakim On jest (*tattvataḥ*). Tylko czysty wielbiciel może wiedzieć coś o niepojętych, transcendentalnych jakościach Krsny, przyczyny wszystkich przyczyn, o Jego wszechmocy i bogactwach, sławie, sile, pięknie, wiedzy i wyrzeczeniu – jako że Krsna jest zawsze bardzo życzliwy dla Swoich wielbicieli. Jest On ostatnim słowem w realizacji Brahmana, i jedynie wielbiciele mogą zrealizować Go takim, jakim jest. Dlatego jest powiedziane:

*ataḥ śrī-kṛṣṇa-namādi na bhaved grahyam indriyaiḥ
sevonmukhe hi jihvadau svayam eva sphuraty adaḥ*

"Nikt nie może poznać Krsny – takim jakim On jest – poprzez swoje ograniczone i niedoskonałe zmysły materialne. Ale objawia się On Swoim wielbicielom, zadowolony z ich transcendentalnej służby miłości dla Niego." (*Bhakti-rasamṛta-sindhu* 1.2.234)

07.04 Ziemia, woda, ogień, powietrze, eter, umysł, inteligencja i fałszywe ego – wszystkie (w liczbie ośmiu) są Moimi oddzielnymi energiami materialnymi.

07.04 Znaczenie: Nauka o Bogu analizuje konstytucjonalną pozycję Boga i Jego różnych energii. Natura materialna nazywana jest *prakṛti* albo energią Pana w Jego różnych inkarnacjach *purusa* (ekspansjach) jak opisuje to *Satvata-tantra*:

*visnoḥ tu trīni rūpaṇi puruṣakhyāny atho viduḥ
ekam tu mahatāḥ srastr dvitīyam tv andā-samsthitam
trtīyam sarva-bhūta-stham tāni jñatva vimucyate*

"Dla materialnego tworzenia, kompletna ekspansja Pana Krsny przyjmuje trzy formy Visnu.

Pierwszy – Maha-Visnu, tworzy całą energię materialną, znaną jako *mahat-tattva*.

Drugi – Garbhodakaśayi Visnu, wchodzi we wszystkie wszechświaty, aby stworzyć w każdym z nich różnorodność form.

Trzeci – Ksirodakaśayi Visnu, jest rozprzestrzeniony we wszystkich wszechświatach jako wszechprzenikająca Dusza Najwyższa i znany jest jako Paramatma, który obecny jest nawet wewnątrz każdego atomu. Ktokolwiek zna te trzy postacie Visnu, może uwolnić się z materialnej niewoli."

Ten materialny świat jest tymczasową manifestacją jednej z energii Pana. Wszystkie zdarzenia mające miejsce w tym świecie kierowane są przez tych trzech Visnu, ekspansje Pana Krsny. *Purusa* te nazywane są inkarnacjami. Kto nie zna nauki o Bogu (Krsnie), ten na ogół uważa, iż materialny świat istnieje dla przyjemności żywych istot, i że to one są przyczynami, kontrolerami i panami energii materialnej (*purusami*), korzystającymi z przyjemności z nią związanych. Jednak według *Bhagavad-gity* ta ateistyczna konkluzja jest całkowicie fałszywa. W omawianym wersecie jest powiedziane, że oryginalną przyczyną manifestacji materialnej jest Krsna. Potwierdza to również *Śrimad-Bhagavatam*. Składniki tej manifestacji materialnej są oddzielnymi energiami Pana. Nawet *brahmajyoti*, które jest ostatecznym celem dla impersonalistów, jest Jego energią duchową zmanifestowaną w niebie duchowym. W *brahmajyoti* nie istnieje jednak różnorodność duchowa, która ma miejsce na Vaikunthalokach, i impersonaliści przyjmują to *brahmajyoti* za ostateczny, wieczny cel. Manifestacja Paramatmy jest również wszechprzenikającym aspektem Ksirodakaśayi Visnu, i jest to manifestacja tymczasowa. Manifestacja Paramatmy nie istnieje wiecznie w niebie duchowym. Zatem rzeczywistą Prawdą Absolutną jest Najwyższa Osoba Boga, Krsna. On jest źródłem wszystkich energii, które można podzielić na Jego energie wewnętrzne i energie oddzielone od Niego.

W energii materialnej jest osiem – wyżej wymienionych – zasadniczych manifestacji. Spośród nich wszystkich, pierwsze pięć manifestacji, mianowicie:

ziemia,

woda,

ogień,

powietrze i

eter –

nazywane są stworzeniem gigantycznym albo "wulgarnym". Stworzenie to zawiera pięć przedmiotów zmysłów, które są manifestacjami

fizycznego głosu,

dotyku,

formy,

smaku i

zapachu.

Nauka materialna obejmuje te dziesięć rzeczy i nic ponadto. Pozostałe trzy rzeczy, mianowicie:

umysł,

inteligencja i

fałszywe ego

są lekceważone przez materialistów. Filozofowie, którzy mają do czynienia z czynnościami umysłu, również nie posiadają doskonałej wiedzy, ponieważ nie znają oni ostatecznego źródła – Krsny. Fałszywe ego – "ja jestem" i "to jest moje", które tworzą podstawową zasadę egzystencji materialnej – obejmuje dziesięć narządów zmysłów przeznaczonych do spełniania czynności materialnych. Inteligencja odnosi się do całego przejawienia materialnego,

nazywanego *mahat-tattva*. Z ośmiu oddzielonych energii Pana manifestują się dwadzieścia cztery elementy materialnego świata, które są podstawą ateistycznej filozofii Sankhya. Elementy te są oryginalnie pochodnymi energii Krsny i są one oddzielone od Niego, ale ateistyczni filozofowie Sankhya, posiadający mały zasób wiedzy, nie wiedzą, iż Krsna jest przyczyną wszystkich przyczyn. Podstawowym przedmiotem dyskusji w filozofii Sankhya jest jedynie manifestacja zewnętrznej energii Krsny, tak jak jest to opisane w *Bhagavad-gicie*.

07.05 Oprócz tych energii, o potężny Arjuno, istnieje Moja wyższa energia, którą są wszystkie żywe istoty wykorzystujące zasoby tej niższej, materialnej natury.

07.05 Znaczenie: Werset ten wyraźnie mówi, iż żywe istoty należą do wyższej natury (czyli energii) Najwyższego Pana. Niższą energią jest materia zmanifestowana w takich elementach, jak:

ziemia,
woda,
ogień,
powietrze,
eter,
umysł,
inteligencja i
fałszywe ego.

Obie formy natury materialnej, mianowicie "wulgarna" (ziemia itd.) i "subtelna" (umysł itd.), są produktami energii niższej. Żywe istoty, które wykorzystują niższą energię do różnych celów, same przynależą do wyższej energii Najwyższego Pana, i to właśnie dzięki tej energii cały materialny świat funkcjonuje. Manifestacja kosmiczna nie ma żadnej mocy działania, jeśli nie jest poruszana przez energię wyższą, żywą istotę. Energie są zawsze kontrolowane przez źródło energii, a zatem żywe istoty są zawsze kontrolowane przez Pana. Nie mają one niezależnej egzystencji. Nigdy nie posiadają takiej siły, jaką posiada Pan, jak to sobie mogą myśleć ludzie nieinteligentni. Różnica pomiędzy żywymi istotami i Panem została opisana w *Śrimad-Bhagavatam* (10.87.30) w sposób następujący:

*aparimita dhruvas tanu-bhrto yadi sarva-gatas
tarhi na śasyateti niyamo dhruva netaratha
ajani ca yan-mayam tad avimucya niyantr bhavet
samam anujanatam yad amatam mata-dustataya*

"O Wieczny Najwyższy! Gdyby wcielone żywe istoty były wieczne i wszechprzenikające tak jak Ty, nie byłyby wtedy pod Twoją kontrolą. Ale ponieważ są one Twoimi drobnymi energiami, podlegają Twojej najwyższej kontroli. Dlatego prawdziwe wyzwolenie polega na podporządkowaniu się żywych istot Twojej kontroli i to podporządkowanie czyni je szczęśliwymi. Mogą być one kontrolerami tylko w tej konstytucjonalnej pozycji. Ludzie o ubogim zasobie wiedzy, będący zwolennikami teorii monistycznej, mówiącej, iż Bóg i żywe istoty są równe pod każdym względem, są w rzeczywistości zwodzeni przez błędne i nieczyste poglądy."

Najwyższy Pan Krsna jest jedynym kontrolerem i wszystkie żywe istoty kontrolowane są przez Niego. Te żywe istoty są Jego wyższą energią, ponieważ ich egzystencja jakościowo jest równa egzystencji Najwyższego. Jednak nigdy nie dorównują Panu wielkością mocy. Podczas eksploatacji energii niższej (materii "subtelnej" i "wulgarnej"), wyższa energia (żywa istota) zapomina o swojej prawdziwej – duchowej – inteligencji i umyśle. Przyczyną tego zapomnienia jest oddziaływanie na nią materii. Kiedy jednak uwalnia się ona spod wpływu

złudnej energii materialnej, wtedy osiąga stan nazywany *mukti*, czyli wyzwolenie. Pod wpływem materialnej iluzji fałszywe "ego" myśli: "Jestem materią i zdobycze materialne należą do mnie." Ze swojej właściwej pozycji zdaje sobie ona sprawę dopiero wtedy, kiedy uwalnia się od wszystkich idei materialnych, do których należy też koncepcja dorównania pod każdym względem Bogu. *Gita* potwierdza to, iż żywa istota jest jedynie jedną z wielu energii Krsny; kiedy zaś energia ta uwolni się od zanieczyszczeń materialnych, wtedy osiąga pełną świadomość Krsny, czyli wyzwolenie.

07.06 Wszystkie stworzone istoty mają swoje źródło w tych dwóch naturach. Wiedz, że Ja jestem początkiem i końcem wszystkiego, co materialne i duchowe w tym świecie.

07.06 Znaczenie: Wszystko, co istnieje, jest produktem materii i ducha. Duch jest podstawą stworzenia, a materia tworzona jest przez ducha. Duch nie powstaje na pewnym etapie rozwoju materialnego. To raczej energia duchowa jest podstawą zmanifestowania się materialnego świata. Ciało materialne rozwija się dzięki obecności ducha w materii. Dziecko rośnie stopniowo od wieku chłopięcego do męskiego, dzięki obecności w jego ciele tej wyższej energii – duszy. Podobnie, cała manifestacja kosmiczna tego potężnego wszechświata rozwinęła się dzięki obecności Duszy Najwyższej, Visnu. Zatem, zarówno duch jak i materia, które łączą się razem, aby zmanifestować tę gigantyczną formę wszechświata, są oryginalnie dwiema energiami Pana. Pan jest więc oryginalną przyczyną wszystkiego. Fragmentaryczna, integralna cząstka Pana – mianowicie żywa istota – może skonstruować wieżowiec, fabrykę albo nawet wielkie miasto, nie może ona jednak stworzyć ogromnego wszechświata. Przyczyną wszechświata jest duża dusza, czyli Dusza Najwyższa. A Krsna, Najwyższy, jest stwórcą zarówno dusz dużych, jak i małych. Zatem On jest oryginalną przyczyną wszystkich przyczyn, jak potwierdza to *Katha Upanisad* (2.2.13). *Nityo nityanam cetanaś cetananam*.

07.07 O zdobywco bogactw, nie masz prawdy wyższej ode Mnie. Wszystko spoczywa na Mnie, tak jak perły nanizane na nić spoczywają na niej.

07.07 Znaczenie: Istnieje powszechna polemika na temat czy Prawda Absolutna jest osobą, czy też jest bezosobowa? Według *Bhagavad-gity*, Prawdą Absolutną jest Najwyższa Osoba Boga, Śri Krsna. Potwierdzone jest to na każdym kroku i szczególnie potwierdza to również ten werset. Zapewnia o tym też *Brahma-samhita: išvarah paramah krsnah sac-cid-ananda-vigrahaḥ*; to znaczy, że Najwyższą Prawdą Absolutną, Osobą Boga, jest Pan Krsna, który jest pierwotnym Panem, oceanem wszelkich przyjemności – Govindą, i wieczną formą pełną szczęścia i wiedzy. Te autorytatywne źródła nie pozostawiają żadnych wątpliwości, że Prawda Absolutna jest Najwyższą Osobą, przyczyną wszystkich przyczyn. Impersonaliści jednakże argumentują swoje stanowisko, powołując się na opis wedyjski zamieszczony w *Śvetaśvatara Upanisad* (3.10): *tato yad uttarataram tad arupam anamayam; ya etad vidur amrtas te bhavanti athetare dukkham evapiyanti*. "Pierwsza żywa istota we wszechświecie, Brahma, jest w tym materialnym świecie najwyższym spośród półbogów, ludzkich istot i zwierząt. Ale poza Brahmą jest Transcendencja, nie mający formy materialnej i wolny od wszelkich materialnych zanieczyszczeń. Każdy kto może Go poznać, również staje się transcendentalnym, a ci, którzy Go nie znają, cierpią niedole tego materialnego świata."

Impersonaliści kładą większy nacisk na słowo *arupam*. Ale to *arupam* nie znaczy – bezosobowy. Mówi ono o transcendentalnej formie wieczności, szczęścia i wiedzy, opisaną w *Brahma-samhicie* (cytowanej powyżej). Inne wersety w *Śvetaśvatara Upanisad* (3.8-9) uzasadniają to w następujący sposób:

*vedaham etam purusam mahantam
aditya-varnam tamasah parastat
tam eva vidvan ati mrtyum eti
nanyah pantha vidyate 'yanaya*

*yasmat param naparam asti kincid
yasman naniyo no jyayo 'sti kincit
vrksa iva stabdho divi tisthaty ekas
tenedam purnam purusena sarvam*

"Znam Najwyższą Osobę Boga, który jest transcendentalny do wszystkich materialnych koncepcji ciemności. Tylko ten, kto Go zna, może uwolnić się od więzów narodzin i śmierci. Nie ma innego sposobu wyzwolenia, oprócz tej wiedzy o Najwyższej Osobie.

"Nie ma prawdy wyższej od tej Najwyższej Osoby, jako że On jest najwyższy. Jest On mniejszy od najmniejszego i jest On większy od największego. Jest On jak milczące drzewo i On oświeśla transcendentalne niebo. Tak jak drzewo rozprzestrzenia swoje korzenie, tak On rozprzestrzenił Swoje rozległe energie."

Wersety te dowodzą, że Najwyższą Absolutną Prawdą jest Najwyższa Osoba Boga, który jest wszechprzenikający poprzez Swoje wielorakie energie; zarówno materialne, jak i duchowe.

07.08 Ja jestem smakiem wody, światłem słońca i księżycy, sylabą om w mantrach wedyjskich; Ja jestem dźwiękiem w eterze i możliwością w człowieku, o synu Kunti.

07.08 *Znaczenie:* Werset ten tłumaczy, w jaki sposób Pan jest wszechprzenikający poprzez Swoje różnorodne materialne i duchowe energie. Początkowo można Go dostrzec poprzez Jego różne energie i w ten sposób jest On realizowany bezosobowo. Tak jak półbóg na słońcu jest osobą i dostrzegalny jest poprzez swoją wszechprzenikającą energię, blask słoneczny, podobnie Pan, mimo iż przebywający wiecznie w Swoim królestwie, dostrzegany jest poprzez Jego wszechprzenikające, rozległe energie. Smak wody jest jej czynnym składnikiem. Nikt nie lubi pić wody morskiej, gdyż czysty smak wody zmieszany jest z solą. Smak wody zależy od jej czystości i ten czysty smak wody jest jedną z energii Pana. Impersonalista odczuwa obecność Pana w wodzie poprzez jej smak, a wielbiciel również chwali Pana za łaskawe dostarczanie smacznej wody dla ugaszenia ludzkiego pragnienia. Taki jest sposób na dostrzeganie Najwyższego. Praktycznie mówiąc, nie ma konfliktu pomiędzy personalizmem a impersonalizmem. Kto zna Boga, ten wie, że koncepcja osobowa i bezosobowa są równocześnie obecne we wszystkim i nie ma żadnych sprzeczności. Dlatego Pan Caitanya ustanowił Swoją wzniosłą doktrynę: *acintya bheda – i – abheda-tattva* – mówiącą o równoczesnej jedności i odmienności.

Światło słońca i księżycy oryginalnie emanuje z *brahmajyoti*, bezosobowego blasku Pana. A *pranava*, czyli *omkara*, transcendentalny dźwięk występujący na początku wszystkich hymnów wedyjskich, jest zwrotem kierowanym do Najwyższego Pana. Ponieważ impersonaliści tak bardzo obawiają się nazywania Pana Krsny Jego niezliczonymi imionami, wolą wibrować transcendentalny dźwięk *omkara*. Ale nie zdają sobie sprawy z tego, że *omkara* jest dźwiękową reprezentacją Krsny. Panowanie świadomości Krsny rozprzestrzenia się wszędzie – a kto ją zna, ten jest błogosławiony. Osoby nie znające Krsny znajdują się pod wpływem iluzji. Zatem wiedza o Krsnie jest wyzwoleniem, a niewiedza o Nim – niewolą.

07.09 Ja jestem oryginalną wonią ziemi, Ja jestem ciepłem ognia, życiem wszystkiego co żyje, i Ja jestem pokutą wszystkich ascetów.

07.09 Znaczenie: *Punya* oznacza to, co nie uległo rozkładowi; *punya* jest czymś oryginalnym. Wszystko w tym materialnym świecie ma pewną woń, aromat. Posiada ją kwiat, ziemia, woda, ogień, powietrze itd. Zapachem nieskałanym, oryginalnym i przenikającym wszystko jest Krsna. Wszystko ma również określony, oryginalny smak i smak ten można zmienić przez mieszaninę związków chemicznych. Więc wszystko, co oryginalne, ma pewien zapach i smak. *Vibhavasū* znaczy ogień. Bez ognia nie możemy uruchomić fabryk, nie możemy gotować itd., i tym ogniem jest Krsna. Ciepłem ognia jest Krsna. Według medycyny wedyjskiej, niestrawność spowodowana jest niską temperaturą w żołądku. Więc ogień potrzebny jest nawet do trawienia. Będąc świadomym Krsny, zdajemy sobie sprawę z tego, że ziemia, woda, ogień i wszystkie czynne składniki, wszystkie związki chemiczne i elementy materialne istnieją dzięki Krsnie. Od Krsny zależy również długość ludzkiego życia. Dzięki łasce Krsny człowiek może przedłużyć lub skrócić swoje życie. Świadomość Krsny jest zatem aktywna w każdej sferze.

07.10 O synu Prthy, wiedz, że to Ja jestem oryginalnym nasieniem wszelkiego życia, inteligencją inteligentnego i męstwem wszystkich potężnych ludzi.

07.10 Znaczenie: *Bijam* oznacza nasienie; nasieniem wszystkiego jest Krsna. Są różne żywe istoty, poruszające się i nieruchome. Do stworzeń ruchomych należą: ptaki, zwierzęta, ludzie i wiele innych żywych istot; a do nieruchomych – drzewa i rośliny. Każda żywa istota zawiera się w 8 400 000 gatunkach życia, z których jedno mają zdolność poruszania się, inne natomiast pozostają nieruchome. Jednakże we wszystkich przypadkach nasieniem ich życia jest Krsna. Jak mówi o tym literatura wedyjska, Brahman, czyli Najwyższa Prawda Absolutna, jest tą formą, z której wszystko emanuje. Krsna jest Parabrahmanem, Najwyższym Duchem. Brahman jest bezosobowy, a Parabrahman jest osobą. Jak to oznajmia *Bhagavad-gītā*, Brahman bezosobowy zawiera się w aspekcie osobowym. Zatem oryginalnym źródłem wszystkiego jest Krsna. On jest korzeniem utrzymującym wszystko w tej manifestacji kosmicznej, tak jak korzeń utrzymuje całe drzewo. Potwierdza to również literatura wedyjska (*Katha Upanisad* 2.2.13):

*nityo nityanam cetanaś cetananam
eko bahunam yo vidadhati kaman*

Jest On pierwszym wiecznym pomiędzy wszystkimi wiecznymi. Jest On najwyższą żywą istotą pomiędzy wszystkimi żywymi istotami i jedynie On Sam utrzymuje wszelkie życie. Bez inteligencji nie można działać, a Krsna mówi również, że On jest źródłem wszelkiej inteligencji. Nie posiadając inteligencji, nie można zrozumieć Najwyższej Osoby Boga, Krsny.

07.11 Ja jestem siłą mocnych, wolnych od pasji i pożądania, o panie Bharatów (Arjuno), Ja jestem życiem seksualnym, które nie jest sprzeczne z religijnymi zasadami.

07.11 Znaczenie: Siła mocnych powinna być wykorzystywana do ochrony słabych, a nie dla wyładowania osobistych agresji. Podobnie, celem życia seksualnego, zgodnego z zasadami religijnymi (*dharma*), powinno być wydanie na świat potomstwa i tylko to. Następnie, obowiązkiem rodziców jest uczynienie swoich dzieci świadomymi Krsny.

07.12 Wiedz, że wszystkie stany istnienia, czy to będące w dobroci, pasji czy też ignorancji – z Mojej manifestują się energii. W pewnym sensie jestem więc wszystkim, a jednak jestem niezależny i siły natury materialnej nie mają na Mnie wpływu, lecz – wprost przeciwnie – spoczywaj one we Mnie.

07.12 *Znaczenie:* Wszystkie materialne czynności w tym materialnym świecie pozostają pod wpływem trzech sił natury materialnej. Mimo iż siły te są emanacjami Najwyższego Pana Krsny, On Sam nie jest uzależniony od nich. Na przykład, ktoś może zostać ukarany zgodnie z prawem państwowym, lecz król, prawodawca, temu prawu nie podlega. Podobnie, wszystkie siły natury materialnej – dobroć, pasja i ignorancja – są emanacjami Najwyższego Pana Krsny, ale Krsna nie jest uzależniony od materialnej natury. Dlatego jest On *nirguna*, co oznacza, że te *guny*, czyli siły natury materialnej, mimo iż ich źródłem jest On Sam, nie mają na Niego wpływu. Jest to jedna z cech charakterystycznych dla Bhagavana, Najwyższej Osoby Boga.

07.13 Cały świat omamiony trzema siłami natury materialnej: dobrocią, pasją i ignorancją, nie zna Mnie, który – niewyczerpanym będąc – jestem ponad tymi siłami.

07.13 *Znaczenie:* Cały świat jest zauroczony trzema siłami natury materialnej. Ludzie omamieni przez te trzy siły nie mogą zrozumieć, iż Najwyższy Pan, Krsna, jest transcendentalny do nich.

Pozostające pod wpływem natury materialnej żywe istoty mają określone typy ciał, specyficzną psychikę i odpowiadające im czynności biologiczne. Są cztery rodzaje ludzi funkcjonujących w tych trzech *gunach* natury materialnej.

Osoby będące całkowicie pod wpływem dobroci nazywane są braminami; te, które są pod wpływem pasji, nazywane są *ksatriyami*.

Osoby znajdujące się pod wpływem pasji i ignorancji zwi się *vaiśyami*, a ci, którzy całkowicie pogrążeni są w ignorancji, nazywani są *śudrami*.

Będący jeszcze niżej są właściwie zwierzętami, albo wiodą zwierzęce życie. Jednakże te desygnaty nie są wieczne. Bez względu na to, czy jest się braminem, *ksatriyą*, *vaiśyą* czy kimkolwiek – w każdym przypadku to życie jest przemijające. Mimo iż to życie jest takie krótkie i nie wiemy, czym będziemy w życiu przyszłym, to jednak dziś – oczarowani energią iluzoryczną – widzimy siebie w świetle cielesnej koncepcji życia. Wskutek tego myślimy, iż jesteśmy Amerykanami, Rosjanami, Hindusami, braminami, muzułmanami itd. Schwytani w pułapkę sił natury materialnej, zapominamy o Najwyższej Osobie Boga, który jest poza tymi wszystkimi siłami natury. Pan Krsna mówi, iż ludzie usidleni przez te *guny* nie rozumieją, że poza tym materialnym tłem jest Najwyższa Osoba Boga.

Jest wiele różnych rodzajów żywych istot: istot ludzkich, półbogów, zwierząt itd., i każda z nich znajduje się pod wpływem natury materialnej – zapomniawszy o transcendentalnej Osobie Boga. Osoby, którymi rządzi pasja i ignorancja, a nawet te będące w dobroci, nie mogą wyjść poza koncepcję bezosobowej Prawdy Absolutnej – koncepcję bezosobowego Brahmana. Najwyższy Pan w Swojej osobowej postaci, posiadający wszelkie piękno, bogactwo, wiedzę, siłę, sławę i wyrzeczenie – wprowadza ich w zakłopotanie. Jeśli nawet ci w *gunie* dobroci nie mogą tego pojąć, to jaka jest nadzieja dla tych w pasji i ignorancji? Świadomość Krsny jest jednak transcendentalna do tych trzech sił natury materialnej, i kto jest prawdziwie w niej umocniony – ten jest naprawdę wyzwolonym.

07.14 Nielatwo jest przewyciężyć tę Moje boską – składającą się z trzech sił natury materialnej – energię. Ale bez trudu mogą pokonać ją ci, którzy podporządkowali się Mnie.

07.14 Znaczenie: Najwyższa Osoba Boga ma niezliczone energie i wszystkie te energie są boskie. Mimo iż żywe istoty są częścią Jego energii i z tego powodu są boskie, to jednak w kontakcie z energią materialną zostaje przykryta ich wyższa, pierwotna moc. Kiedy jest się w ten sposób przykrytym przez energię materialną, pokonanie jej oddziaływania jest rzeczą całkowicie niemożliwą. Jak to już wcześniej zostało powiedziane, zarówno natura materialna, jak i duchowa, będąc emanacjami Najwyższej Osoby Boga, są wieczne. Żywe istoty należą do wiecznej, wyższej natury Pana, ale z powodu skalania naturą niższą – materią, ich złudzenie jest również wieczne. Uwarunkowana dusza jest dlatego nazywana *nitya-baddha*, czyli wiecznie uwarunkowaną. Nikt nie jest w stanie prześledzić historii swojego uwarunkowania, począwszy od jakiegoś momentu w historii materialnej. Wskutek tego oswobodzenie się z sidła natury materialnej jest bardzo trudne. Mimo iż ta natura materialna jest energią niższą, jest ona prowadzona ostatecznie przez najwyższą wolę, której żywa istota nie jest w stanie pokonać. Niższa natura materialna została tutaj zdefiniowana jako energia boska, dzięki jej styczności i poruszaniu jej przez boską wolę. Poruszana przez naturę boską, natura materialna, chociaż niższa, działa wspaniale w konstruowaniu i destrukcji manifestacji kosmicznej. *Vedy* potwierdzają to w sposób następujący. *mayam tu prakrtim vidyan mayinam tu maheśvaram*. "Chociaż *maya* (iluzja) jest fałszywa albo tymczasowa, podstawą *mayi* jest najwyższy magik – Osoba Boga, który jest Maheśvarą, najwyższym kontrolerem." (*Śvetaśvatara Upanisad* 4.10)

Innym znaczeniem słowa *guna* jest sznur. Należy to rozumieć w ten sposób, że uwarunkowana dusza jest mocno związana sznurami iluzji. Człowiek ze związanymi rękoma i stopami nie może uwolnić się sam. Musi otrzymać pomoc od innej osoby, która nie jest związana. Ponieważ związany nie może pomóc związanemu, oswobodziciel musi być wyzwolony. Zatem tylko Pan Krsna albo Jego bona fide reprezentant – mistrz duchowy, może przynieść wolność uwarunkowanej duszy. Bez takiej wyższej pomocy nie można uwolnić się z więzów natury materialnej. Wolność osiągnąć można dzięki służbie oddania i świadomości Krsny. Krsna, będąc Panem energii iluzorycznej, może rozkazać tej nieprzewyciężonej energii, aby wyzwoliła uwarunkowaną duszę. Takie oswobodzenie nakazuje On dzięki Swojej bezprzyczynowej łasce dla podporządkowanej duszy i dzięki Swojemu ojcowskiemu uczuciu dla żywej istoty, która jest w rzeczywistości ukochanym synem Pana. Dlatego podporządkowanie się lotosowym stopom Pana jest jedynym środkiem wydostania się z mocnego uchwytu szponów natury materialnej.

Znaczące są tutaj również słowa *mam eva*. *Mam* oznacza – tylko Krsnie (Visnu), a nie Brahmie albo Śivie. Mimo iż Brahma i Śiva są osobami niezwykle wyniesionymi i są prawie na poziomie Visnu, to jednak będąc inkarnacjami *rajo-guny* (pasji) i *tamo-guny* (ignorancji), nie są w stanie uwolnić uwarunkowanej duszy ze szponów *mayi*. Innymi słowy, zarówno Brahma, jak i Śiva, również pozostają pod wpływem *mayi*. Jedynie Visnu jest panem *mayi*; dlatego tylko On jeden może oswobodzić uwarunkowaną duszę. *Vedy* (*Śvetaśvatara Upanisad* 3.8) potwierdzają to słowami: *tam eva viditva*: "Wolność możliwa jest tylko poprzez zrozumienie Krsny." Nawet Pan Śiva potwierdza, iż wyzwolenie można osiągnąć tylko dzięki łasce Visnu. Mówi on: *mukti-pradata sarvesam visnur eva na samśayah*: "Nie ma żadnej wątpliwości co do tego, że Visnu jest wyzwolicielem każdego."

07.15 Ale ci, którzy są największymi głupcami, najniższymi spośród rodzaju ludzkiego, ci, których wiedza została skradziona przez iluzję i niegodziwcy o ateistycznej naturze demonów nigdy Mi się nie podporządkowują.

07.15 Znaczenie: *Bhagavad-gita* mówi, że jedynie przez podporządkowanie się lotosowym stopom Krsny, Najwyższej Osoby Boga, można przewyciężyć surowe prawa natury materialnej. W tym momencie powstaje pytanie: jak to się dzieje, że wykształceni filozofowie, naukowcy, biznesmeni i wszyscy przywódcy zwykłych ludzi nie podporządkowują się lotosowym stopom Śri Krsny, wszechpotężnej Osoby Boga? Przywódcy ludzkości uciekają się do różnych sposobów w poszukiwaniu wyzwolenia (czyli *mukti*) spod twardych praw natury materialnej, czyniąc wielkie plany i usilnie do tego dążąc przez wiele, wiele lat i żywotów. Jeśli to wyzwolenie możliwe jest po prostu przez podporządkowanie się lotosowym stopom Najwyższej Osoby Boga, dlaczego więc ci inteligentni i ciężko pracujący przywódcy nie przyjmują tej prostej metody?

Gita odpowiada na to pytanie bardzo szczerze. Naprawdę uczeni przywódcy społeczni, tacy jak Brahma, Śiva, Kapila, Kumarowie, Manu, Vyasa, Devala, Asita, Janaka, Prahlada, Bali, a później Madhvacharya, Ramanujacharya, Śri Caitanya i wielu innych – będący prawdziwymi filozofami, naukowcami, nauczycielami, politykami itd. – podporządkowują się lotosowym stopom Najwyższej Osoby, wszechpotężnemu autorytetowi. Ci natomiast, którzy nie są prawdziwymi filozofami, naukowcami, nauczycielami, administratorami itd., ale pozują na takich dla jakichś zysków materialnych, takie osoby nie przyjmują planu czy ścieżki Najwyższego Pana. Nie mają oni właściwie pojęcia o Bogu. Stwarzają po prostu swoje własne, ziemskie plany i wskutek tego komplikują problemy egzystencji materialnej w swoich daremnych próbach rozwiązania ich. Ponieważ materialna energia (natura) jest bardzo potężna, może ona przeciwstawić się nieautoryzowanym planom ateistów i wykpić wiedzę "komisji planujących."

Ateistyczni producenci planów zostali określani tutaj słowem *duskrtinah*, czyli "łotry, kanalie, szubrawcy". *Krti* oznacza kogoś, kto spełnił jakiś chwalebny uczynek. Ateistyczny producent planów również bywa czasami inteligentny i spotyka się z podziwem, jako że inteligencja potrzebna jest do stworzenia każdego wielkiego planu, czy to dobrego czy złego. Ponieważ jednak ateista robi ze swego umysłu niewłaściwy użytek, sprzeciwiając się planowi Najwyższego Pana, nazywany jest on *duskrti*, co oznacza, że jego inteligencja i wysiłki zostały niewłaściwie skierowane.

Gita wyraźnie mówi o tym, że energia materialna pracuje całkowicie pod kierunkiem Najwyższego Pana. Nie jest ona niezależna. Działa ona na tej samej zasadzie jak cień przesuwany się za przedmiotem. Jednakowoż ta materialna energia jest bardzo silna, a ateista – z powodu swojego bezbożnego usposobienia – nie może wiedzieć, w jaki sposób ona pracuje ani też nie może znać planu Najwyższego Pana. Pod wpływem złudzenia, jak też sił pasji i ignorancji, wszystkie jego plany zawodzą. Tak było w przypadku Hiranyakaśipu i Ravany, których plany zostały obrócone w proch, mimo iż obaj byli materialnie wykształconymi naukowcami, filozofami, władcami i nauczycielami. Łotrów tych, *duskrtinah*, można podzielić na cztery różne grupy, które opisano poniżej.

(1) *Mudha* – to wielcy głupcy, podobni ciężko pracującym zwierzętom jucznym. Pragną korzystać z owoców swojej pracy nie dzieląc się nimi z Najwyższym. Typowym przykładem jucznego zwierzęcia jest osioł. To pokorne zwierzę zmuszane jest przez swego pana do ciężkiej pracy. Nie wie ono dla kogo tak ciężko pracuje dzień i noc. Zadowolona się wiązką trawy i chwilą snu, cały czas obawiając się, że zostanie zbita przez swojego pana; nawet zaspokajając swoją żądzę seksualną ryzykuje tym, iż będzie bezustannie kopana przez stronę przeciwną. Osioł ten śpiewa czasami poezję i filozofię, ale ten ryk jedynie niepokoi innych.

Taka jest pozycja głupców pracujących dla korzyści. Nie wiedzą oni dla kogo powinni pracować. Nie wiedzą, iż *karma* (praca) przeznaczona jest dla *yajni* (ofiary).

Najczęściej ci, którzy pracują ciężko dzień i noc, aby uwolnić się od brzemienia stworzonych przez siebie samych obowiązków, mówią, iż nie mają czasu słuchać o nieśmiertelności żywych istot. Dla takich *mudha* krótkotrwałe osiągnięcia materialne są wszystkim – pomimo faktu, iż korzystają oni jedynie z bardzo niewielkiej części owoców swojej pracy. Czasami spędzają bezsenne dni i noce po to, aby osiągnąć jakąś tam korzyść, i chociaż cierpią z powodu wrzodów i niestrawności, zadowolają się praktycznie żadnym pożywieniem. Dzień i noc zaabsorbowani są jedynie ciężką pracą dla korzyści nierzeczywistych panów. Nie posiadając wiedzy o swoim prawdziwym panu, niemądrzy wyrobnicy tracą swój cenny czas, służąc mamoni. Nigdy nie podporządkowują się panu wszystkich panów, ani też nie zajmują sobie czasu słuchaniem o Nim z właściwych źródeł. Świnia, która żre odchody, nie będzie chciała jeść słodczy zrobionych z cukru i ghee. Podobnie też, niemądry wyrobnik będzie niestrudzenie słuchał tematów związanych z zadowalaniem zmysłów w tym przemijającym doczesnym świecie, ale będzie miał bardzo mało czasu, by słuchać o wiecznej żyjącej sile, która porusza ten materialny świat.

(2) Inna klasa *duskrti* (łotrów) nazywana jest *naradhama*, czyli najniższymi spośród ludzkości. *Nara* oznacza ludzką istotę, a *adhama* znaczy najniższy. Wśród 8 400 000 różnych gatunków żywych istot istnieje 400 000 gatunków ludzkich. Poza nimi jest niezliczona ilość różnych niższych form ludzkiego życia, które są prawie niecywilizowane. Cywilizowane ludzkie istoty posiadają zasady życia społecznego, politycznego i religijnego. Ci, którzy są rozwinięci społecznie i politycznie, ale nie posiadają zasad religijnych, muszą być uważani za *naradhama*. Ani też religia bez Boga nie jest religią, jako że celem przestrzegania zasad religijnych jest poznanie Najwyższej Prawdy i związku człowieka z Nim. W *Gicie* Osoba Boga wyraźnie mówi, że nie ma żadnego autorytetu ponad Nim, i że On jest Najwyższą Prawdą. Cywilizowana forma ludzkiego życia ma służyć *odzyskaniu utraconej świadomości* o wiecznym związku z Najwyższą Prawdą, Osobą Boga – Śri Krsną, który jest wszechpotężny. Każdy, kto nie wykorzystuje tej szansy, zaliczany jest do *naradhama*. Z objawionych pism dowiadujemy się, że kiedy dziecko znajduje się w łonie matki (w niezwykle niewygodnej pozycji) modli się ono do Boga o wyzwolenie i obiecuje, że skoro tylko wydostanie się na zewnątrz, będzie wielbić tylko Jego. Ponieważ żywa istota jest wiecznie spokrewniona z Bogiem, modlenie się do Niego w obliczu jakichś trudności jest jej naturalnym instynktem. Lecz po oswobodzeniu, pod wpływem *mayi*, energii iluzorycznej, dziecko zapomina o trudach narodzin i zapomina również o swoim wyzwoliciele.

Obowiązkiem opiekunów dzieci jest rozbudzenie tej drzemiącej w nich boskiej świadomości. Dziesięć obrzędów będących procesami oczyszczającymi, jak oznajmia *Manu-smrti* (zbiór zasad religijnych), ma służyć rozbudzeniu świadomości Boga w systemie *varnaśrama*. Jednakże żaden z tych procesów nie jest obecnie ściśle przestrzegany w żadnej części świata i dlatego 99,9 procent populacji można zaliczyć do *naradhama*.

Kiedy cała populacja staje się *naradhama*, wtedy w naturalny sposób cała ich tzw. edukacja sprowadza się do zera i zostaje unieważniona przez wszechpotężną energię natury fizycznej. Według *Gity*, ten jest człowiekiem prawdziwie uczonym, kto jednakowo widzi wykształconego bramina, psa, krowę, słonia i zjadacza psów. W taki sposób widzi prawdziwy wielbiciel. Śri Nityananda Prabhu, który jest inkarnacją Boga jako boski mistrz, wyzwolił braci Jagai i Madhai, będących typowymi *naradhama*, i pokazał w jaki sposób łaska prawdziwego wielbiciela spływa na najniższych spośród rodzaju ludzkiego. A więc potępiony przez Osobę Boga *naradhama* może ponownie rozbudzić swoją świadomość duchową tylko dzięki miłosierdziu wielbiciela Pana.

Śri Caitanya Mahaprabhu, propagując *bhagavata-dharmę*, czyli czyny spełniane przez wielbicieli, polecił, aby ludzie pokornie słuchali przekazu Najwyższej Osoby Boga. Esencją

tego przekazu jest *Bhagavad-gita*. Najniżsi spośród rodzaju ludzkiego mogą zostać wyzwoleni jedynie poprzez pokorny proces słuchania tych przekazów, ale na nieszczęście nie są oni nimi nawet w najmniejszym stopniu zainteresowani, nie mówiąc już o podporządkowaniu się woli Najwyższego Pana. *Naradhama*, czyli najniżsi spośród rodzaju ludzkiego, całkowicie lekceważą pierwszy i najważniejszy obowiązek ludzkich istot.

(3) Następną grupą *duskrti* nazywana jest *mayayapahrta-jnanah*. Są to te osoby, których wiedza została sprowadzona do zera poprzez oddziaływanie złudnej energii materialnej. Przeważnie są to osoby bardzo uczone – wielcy filozofowie, poeci, literaci, naukowcy, itd. – ale wprowadzeni w błąd przez energię iluzoryczną, nie są posłuszni Najwyższemu Panu..

W obecnych czasach jest bardzo wielu takich *mayayapahrta-jnanah*, nawet pomiędzy wykładowcami *Gity*. W *Gicie* zrozumiałym i prostym językiem zostało powiedziane, że Śri Krsna jest Najwyższą Osobą Boga. Nikt nie przewyższa Go ani nikt Mu nie dorównuje. Jest tam mowa o Nim jako o ojcu Brahmy, pierwotnym ojcu wszystkich istot ludzkich. W rzeczywistości Pan Krsna jest nie tylko ojcem Brahmy, ale również ojcem wszystkich gatunków życia. Jest On źródłem bezosobowego Brahmana i Paramatmy; Dusza Najwyższa obecna w każdej żywej istocie jest Jego pełną, kompletną częścią. On jest źródłem wszystkiego i dlatego wszyscy powinni podporządkować się Jego lotosowym stopom. Pomimo wszystkich tych wyraźnych orzeczeń, *mayayapahrta-jnanah* wyśmiewa Osobę Najwyższego Pana i uważa Go jedynie za zwykłą ludzką istotę. Nie wie on, że ta błogosławiona forma ludzkiego życia została zaprojektowana według wiecznej i transcendentalnej postaci Najwyższego Pana.

Wszystkie nieautoryzowane interpretacje *Gity* pisane przez klasę *mayayapahrta-jnanah*, poza systemem *parampara*, są wielkimi przeszkodami na ścieżce duchowego poznania. Zwiedzeni interpretatorzy nie podporządkowują się lotosowym stopom Śri Krsny ani też nie uczą innych przestrzegania tej zasady.

(4) Ostatnia klasa *duskrti* nazywana jest *asuram bhavam aśritah*. Są to ludzie z zasady demoniczni, będący klasą jawnych ateistów. Niektórzy z nich utrzymują, iż Najwyższy Pan nigdy nie może zejść do tego świata materialnego, ale nie potrafią podać istotnych powodów, dlaczego by nie miał tego uczynić. Są i inni, którzy uważają Go za podrzędnego w stosunku do Jego cechy bezosobowej, mimo iż *Gita* twierdzi wręcz coś przeciwnego. Zazdrośni o Najwyższą Osobę Boga, ateści będą prezentowali mnóstwo bezprawnych, wytworzonych w fabrykach ich umysłów inkarnacji. Takie osoby, których życiową zasadą jest oczernianie Osoby Boga, nie są w stanie podporządkować się lotosowym stopom Śri Krsny.

Śri Yamunacarya Albandaru z południowych Indii mówi: "O mój Panie! Mimo iż wszystkie, usytuowane w *gunie* dobroci, objawione święte pisma potwierdzają Twoje niezwykle cechy, czyny i osobowość, i mimo iż uznają Ciebie wszystkie sławne z pobożności i głębi swojej wiedzy transcendentalnej autorytety, to jednak pozostajesz niepoznawalnym dla osób kierujących się zasadami ateistycznymi."

Zatem

- (1) osoby bardzo niemądre;
- (2) najniżsi spośród rodzaju ludzkiego;
- (3) zbałamuceni spekulanci i
- (4) jawni ateści,

tak jak to przedstawiono powyżej, nigdy nie podporządkowują się lotosowym stopom Osoby Boga, pomimo iż zalecają to pisma święte i wielkie autorytety.

07.16 O najlepszy spośród Bharatów, cztery rodzaje pobożnych ludzi podejmuje służbę oddania dla Mnie: strapieni, pragnący bogactw, ciekawi i ci, którzy poszukują wiedzy o Absolucie.

07.16 Znaczenie: W przeciwieństwie do złoczyńców, ci, którzy są zwolennikami regulujących zasad pism świętych, nazywani są *sukrtinah* (czyli posłusznymi wobec nakazów pism świętych, praw moralnych i społecznych), i są oni więcej lub mniej oddani Najwyższemu Panu. Osoby takie można podzielić na cztery grupy:
do pierwszej można zaliczyć tych, którzy czasami znajdują się w niedoli;
do drugiej – potrzebujących pieniędzy,
do trzeciej – tych, którzy są czasami ciekawi; a
do czwartej – osoby poszukujące czasami wiedzy o Prawdzie Absolutnej.
Przychodzą oni do Najwyższego Pana, aby pełnić służbę oddania dla różnych celów. Nie są to czyści wielbiciele, ponieważ w zamian za służbę oddania oczekują oni spełnienia swoich pragnień. Czysta służba oddania jest wolna od wszelkich aspiracji i od pragnienia korzyści materialnej. *Bhakti-rasamrta-sindhu* (1.1.11) definiuje czyste oddanie w ten sposób:

*anyabhilasita-śunyam jnana-karmady-anavrtam
anukulyena krsnanu- śilanam bhaktir uttama*

"Transcendentalną służbę miłości dla Najwyższego Pana należy pełnić z pełną życzliwością, bez pragnienia korzyści materialnej i roszczenia sobie prawa do owoców swojej pracy oraz bez filozoficznych spekulacji. Taka służba nazywa się czystą służbą oddania."

Te cztery rodzaje ludzi przychodzą do Najwyższego Pana, aby pełnić służbę oddania, a gdy – poprzez obcowanie z czystymi wielbicielami – zostają oczyszczeni, wtedy również zostają czystymi wielbicielami. Jednak dla niegodziwców służba oddania jest czymś bardzo trudnym, jako że są oni egoistyczni z natury, nie kierują się żadnymi zasadami i nie mają żadnego celu duchowego. Ale zdarza się niekiedy, że nawet niektórzy z nich, jeśli przypadkowo mają styczność z czystym wielbicielem, również stają się czystymi wielbicielami.

Osoby zawsze zajęte pracą dla zysku przychodzą do Pana, kiedy dotknięte zostaną materialną niedolą, i przebywając w tym czasie z czystymi wielbicielami, również stają się, w tej samej niedoli, wielbicielami Pana. Ci, którzy są po prostu sfrustrowani, również czasami przychodzą, aby obcować z czystymi wielbicielami, i zaczyna ciekawić ich wiedza o Bogu. Podobnie jest w przypadku filozofów, którzy po bezowocnych poszukiwaniach rozczarowują się do każdej dziedziny wiedzy, i chcąc dowiedzieć się czegoś o Bogu, przychodzą do Najwyższego Pana, aby pełnić służbę oddania. W ten sposób, dzięki łasce Najwyższego Pana i Jego czystego wielbiciela, przekraczają wiedzę o bezosobowym Brahmanie i zlokalizowanej Paramatmie. Na ogół, kiedy strapieni, ciekawscy, poszukujący wiedzy i ci, którzy potrzebują pieniędzy, uwolnią się od pragnień materialnych, i kiedy w pełni zrozumieją, że materialne wyrzeczenie nie ma nic wspólnego z postępem duchowym, wtedy zostają czystymi wielbicielami. Do momentu, kiedy nie osiągną tego oczyszczonego stanu, wielbiciele w transcendentalnej służbie Pana skalani są pracą dla zysku i poszukiwaniem świeckiej wiedzy itd. Aby więc osiągnąć czyste oddanie, należy przekroczyć wszystkie tego typu pragnienia.

07.17 **Spośród nich najlepszym jest ten, który posiada pełną wiedzę i zawsze pełni czystą służbę oddania dla Mnie. Albowiem Ja jestem mu bardzo drogi i on jest Mi drogi.**

07.17 Znaczenie: Uwolniwszy się od skalania pragnieniami materialnymi, zarówno strapieni, nękania ciekawością, będący w nędzy, jak i poszukujący najwyższej wiedzy, wszyscy oni mogą zostać czystymi wielbicielami. A ten spośród nich, który posiada wiedzę o Prawdzie Absolutnej i wolny jest od wszelkich pragnień materialnych, zostaje prawdziwym czystym wielbicielem Pana. A najlepszym spośród tych czterech klas ludzi jest ten wielbiciel, mówi Pan, który posiada doskonałą wiedzę i jednocześnie zaangażowany jest w służbę

oddania. Zdobywając wiedzę zaczyna zdawać sobie sprawę z tego, że jest on czymś różnym od tego materialnego ciała, a z dalszym postępowaniem dochodzi do poznania bezosobowego Brahmana i Paramatmy. Kiedy zostaje całkowicie oczyszczony, rozumie, że jego konstytucjonalną pozycją jest wieczne służenie Bogu. Więc – przez obcowanie z czystymi wielbicielami – zarówno nękanymi ciekawością, strapieni, poszukujący poprawy materialnej i posiadający wiedzę, wszyscy stają się czystymi. Ale kto już na wstępnym etapie posiada pełną wiedzę o Najwyższym Panu i jednocześnie pełni służbę oddania, ten jest bardzo drogi Panu. Posiadając czystą wiedzę o transcendencji Najwyższej Osoby Boga, jest on w ten sposób chroniony w swej służbie oddania, i żadne nieczystości materialne nie mają na niego wpływu.

07.18 **Wszyscy ci wielbiciele są niewątpliwie wielkimi duszami, lecz tego, kto posiadał wiedzę o Mnie, uważam za tak dobrego jak Swoją własną Osobę. Pełniąc dla Mnie transcendentalną służbę, bez wątpienia osiągnie Mnie – najwyższy i najdoskonalszy cel.**

07.18 **Znaczenie:** Nie znaczy to, że inni wielbiciele, którzy nie posiadają tak kompletnej wiedzy, nie są drodzy Panu. Mówi On, że wszyscy oni są wielcy, ponieważ bez względu na to, w jakim celu ktoś przychodzi do Pana, jest on nazywany *mahatmą*, czyli wielką duszą. Pan przyjmuje wielbicieli, którzy pragną czerpać korzyści z pełnienia służby oddania, ponieważ jest to pewna wymiana uczuć. Powodowani uczuciem, proszą oni Pana o jakieś korzyści materialne, a kiedy je otrzymują, są tak usatysfakcjonowani, że również czynią postęp w służbie oddania. Ale szczególnie drogim Panu jest wielbiciel, który posiada pełną wiedzę o Nim, gdyż jego jedynym celem jest służenie Mu z miłością i oddaniem. Taki wielbiciel nie może przeżyć ani sekundy w rozłączeniu z Najwyższym Panem, czy też nie pełniąc służby dla Niego. Podobnie, Najwyższy Pan, zadowolony ze Swego wielbiciela, nie może go opuścić. W *Śrimad-Bhagavatam* (9.4.68) Pan mówi:

*sadhavo hrdayam mahyam sadhunam hrdayam tv aham
mad-anyat te na jananti naham tebhyo manag api*

"Wielbiciele zawsze obecni są w Moim sercu i również Ja jestem zawsze obecny w ich sercach. Wielbiciel nie zna niczego poza Mną, a Ja również nie mogę zapomnieć o nim. Czysty wielbiciel zawsze pozostaje w bardzo bliskim związku ze Mną. Posiadając pełną wiedzę, nigdy nie traci on kontaktu z duchowością i dlatego jest Mi bardzo drogi."

07.19 **Po wielu narodzinach i śmierciach, ten, kto posiadał prawdziwą wiedzę, podporządkowuje się Mnie, znając Mnie jako przyczynę wszystkich przyczyn i wszystkiego, co jest. Taka wielka dusza jest czymś bardzo rzadkim.**

07.19 **Znaczenie:** Dopiero po wielu, wielu żywotach, podejmując służbę oddania albo pełniąc jakieś rytuały transcendentalne, żywa istota może osiągnąć prawdziwe zrozumienie, iż ostatecznym celem realizacji duchowej jest Najwyższa Osoba Boga. Osoba znajdująca się na początkowym etapie realizacji duchowej, kiedy to próbuje uwolnić się od przywiązań materialnych, ma pewne skłonności do impersonalizmu. Kiedy jednak uczyni postęp, wtedy zaczyna rozumieć, że życie duchowe jest aktywne, i że aktywność ta składa się na służbę oddania. Kiedy to sobie uświadamia, przywiązuje się do Najwyższej Osoby Boga i podporządkowuje się Mu. Wtedy jest w stanie zrozumieć, że miłosierdzie Pana Krsny jest wszystkim, że On jest przyczyną wszystkich przyczyn, a ta manifestacja materialna nie jest niezależna od Niego. Zdaje ona sobie też sprawę z tego, iż ten materialny świat jest

wypaczonym odbiciem różnorodności duchowej i dostrzega związek wszystkiego z Najwyższym Panem Krsną. Więc wszystko o czym myśli odnosi do Vasudevy, czyli Krsny. Taka uniwersalna wizja Vasudevy przyspiesza jej pełne podporządkowanie się Najwyższemu Panu, Śri Krsnie, który staje się dla niej najwyższym celem. Tak podporządkowane, wielkie dusze są czymś bardzo rzadkim.

Werset ten został wspaniale wytłumaczony w Trzecim Rozdziale (wersety 14 i 15) w *Śvetaśvatara Upanisad*:

*sahasra-śirsa purusah sahasraksah sahasra-pat
sa bhumim viśvato vrtva- tyatisthad daśangulam*

*purusa evedam sarvam yad bhutam yac ca bhavyam
utamrtatvasyeśano yad annenatirohati*

W *Chandogya Upanisad* (5.1.15) jest powiedziane, na *vai vaco na caksumsi na śrotrani na manamsity acaksate prana iti evacaksate prano hy evaitani sarvani bhavanti*: "Głównym czynnikiem w ciele żywej istoty nie jest ani moc mówienia, ani moc widzenia, ani moc słuchania, ani też moc myślenia. Centrum wszystkich czynności jest życie." Podobnie, pierwszą i główną istotą wszystkiego jest Pan Vasudeva, czyli Osoba Boga, Pan Śri Krsna. Ciało to posiada moc mówienia, widzenia, słuchania, zdolność myślenia itd., ale jego czynności nie mają żadnego znaczenia, jeśli nie mają one związku z Najwyższym Panem. Ponieważ Vasudeva jest wszechprzenikający i wszystko jest Vasudewą, wielbiciel podporządkowuje się Jemu z pełną wiedzą (zob. *Bhagavad-gita* 7.17 i 11.40).

07.20 Ci, których inteligencja skradziona została przez pragnienia materialne, podporządkowują się półbogom i przestrzegają określonych zasad kultu, odpowiednio do swojej natury.

07.20 *Znaczenie:* Osoby wolne od wszelkich materialnych zanieczyszczeń podporządkowują się Najwyższemu Panu i angażują się w Jego służbę oddania. Tak długo jak te materialne zanieczyszczenia nie zostaną "splukane", są oni z natury nie-wielbicielami. Ale nawet ci, którzy mają pragnienia materialne i zwracają się do Najwyższego Pana, nie są tak bardzo przyciągani przez zewnętrzną naturę. Ponieważ wybrali właściwy cel, szybko uwalniają się od materialnego pożądania. *Śrimad-Bhagavatam* radzi, że bez względu na to, czy jest się wolnym od wszelkich pragnień materialnych, czy też jest się pełnym takich pragnień; albo też pragnie się oczyszczenia od wszelkich materialnych przywiązań lub jest się czystym wielbicielem, bez pragnienia zadowalania zmysłów – we wszystkich przypadkach należy podporządkować się Vasudevie i wielbić tylko Jego. Jak mówi *Bhagavatam* (2.3.10):

*akamah sarva-kamo va moksa-kama udara-dhih
tivrena bhakti-yogena yajeta purusam param*

Ludzie mniej inteligentni, którzy utracili rozumienie duchowe, przyjmują schronienie półbogów, i w ten sposób szybko realizują swoje pragnienia materialne. Ludzie tacy bardzo rzadko przychodzą do Najwyższej Osoby Boga, ponieważ znajdują się pod wpływem określonych sił natury materialnej (pasji i ignorancji), i dlatego wielbią różnych półbogów. Osiągają oni satysfakcję, przestrzegając określonych zasad kultu. Kierują się swoimi małostkowymi pragnieniami i nie wiedzą jak osiągnąć najwyższy cel. Wielbiciel Najwyższego Pana nie jest w ten sposób zwiedziony. Ponieważ literatura wedyjska poleca czczenie różnych półbogów w różnych celach (na przykład choremu człowiekowi poleca się

czczenie słońca), ci, którzy nie są wielbicielami Pana uważają, że dla pewnych celów półbogowie są lepsi od Najwyższego Pana. Ale czysty wielbiciel wie, że Najwyższy Pan Krsna jest panem wszystkich. W *Caitanya-caritamṛta* (Adi 5.142) jest powiedziane, *ekale īśvara krsna, ara saba bhrtya*: tylko Najwyższa Osoba Boga, Krsna, jest prawdziwym panem, a wszyscy inni są sługami. Dlatego czysty wielbiciel nigdy nie udaje się do półbogów w celu zaspokojenia swoich materialnych potrzeb. Całkowicie polega on na Najwyższym Panu i zadowala się wszystkim, cokolwiek otrzymuje od Niego.

07.21 Ja przebywam w sercu każdej żywej istoty jako Dusza Najwyższa. Kiedy tylko ktoś pragnie oddawać cześć jakiemuś półbogowi, Ja umacniam jego wiarę w ten sposób, aby mógł poświęcić się temu określonemu bóstwu.

07.21 *Znaczenie:* Bóg dał niezależność każdemu. Jeśli zatem ktoś pragnie radości materialnych i pragnie bardzo szczerze otrzymać takie udogodnienia od materialnych półbogów, Najwyższy Pan, przebywający w sercu każdego jako Dusza Najwyższa, rozumie to i ułatwia to takim osobom. Jako najwyższy ojciec wszystkich żywych istot, nie ingeruje On w ich niezależność, ale w pełni umożliwia im zaspokojenie ich pragnień materialnych. Niektórzy mogą zapytać, dlaczego wszechpotężny Bóg ułatwia żywym istotom korzystanie z radości tego materialnego świata i w ten sposób pozwala im wpaść w sidła energii iluzorycznej. Odpowiedź jest taka, że gdyby Najwyższy Pan – jako Naddusza, nie dawał takich udogodnień, wtedy niezależność nie miałaby żadnego znaczenia. Każdemu daje On całkowitą niezależność – taką, jakiej dana osoba pragnie – ale Jego ostateczną instrukcję znajdujemy w *Bhagavad-gicie*: człowiek powinien porzucić wszelkie zajęcia i w pełni podporządkować się Jemu. To uczyni go prawdziwie szczęśliwym.

Zarówno żywa istota, jak i półbogowie zależni są od woli Najwyższej Osoby Boga. Zatem żywa istota nie może wielbić półboga według własnego pragnienia, ani półbóg nie może udzielić żadnej łaski bez najwyższej woli. Istnieje takie powiedzenie, że nawet źdźbło trawy nie porusza się bez woli Najwyższej Osoby Boga. Na ogół, osoby spotykające się z kłopotami w tym materialnym świecie udają się do półbogów, tak jak radzi im to literatura wedyjska. Osoba pragnąca jakiejś określonej rzeczy może oddawać cześć takiemu a takiemu półbogowi. Na przykład osobie chorej poleca się czczenie słońca; osoba pragnąca wykształcenia może czcić boginię nauki, Sarasvati; a osoba pragnąca pięknej żony może oddawać cześć bogini Umie, żonie Pana Śivy. W ten sposób *śastry* (pisma wedyjskie) polecają różne sposoby oddawania czci różnym półbogom. A ponieważ poszczególne żywe istoty chcą korzystać z określonych udogodnień materialnych, Pan wzbudza w nich silne pragnienie otrzymania takiej łaski od określonego półboga – i w ten sposób otrzymują oni tę łaskę. Najwyższy Pan wybiera również odpowiedni sposób pełnienia służby oddania przez żywą istotę dla określonego półboga. Sami półbogowie nie mogą natchnąć żywej istoty takim zainteresowaniem, ale ponieważ On jest Najwyższym Panem, czyli Nadduszą, i obecny jest w sercu wszystkich żywych istot, może pobudzić człowieka do oddawania czci pewnym półbogom. Półbogowie są w rzeczywistości różnymi częściami kosmicznego ciała Najwyższego Pana; zatem nie mają oni żadnej niezależności. W literaturze wedyjskiej jest powiedziane: "Najwyższa Osoba Boga, jako Naddusza, obecny jest również w sercu półboga; zatem to On, poprzez półboga, spełnia pragnienia żywej istoty. Zarówno półbóg, jak i żywa istota zależni są od najwyższej woli. Nie posiadają oni niezależności."

07.22 Obdarzony taką wiarą, szuka on łaski określonego półboga i pragnienia jego zostają spełnione. Ale w rzeczywistości to właśnie Ja obdarzam go tymi łaskami.

07.22 Znaczenie: Bez pozwolenia Najwyższego Pana, półbogowie nie mogą obdarzyć swoich czcicieli łaskami. Żywa istota może zapomnieć, że wszystko jest własnością Najwyższego Pana, ale nie zapominają o tym półbogowie. Sprawcami tego, iż żywa istota czci półbogów i otrzymuje upragnione rezultaty, nie są sami półbogowie, ale stanowi o tym Najwyższa Osoba Boga. Nie wiedząc o tym, mniej inteligentne osoby zwracają się do półbogów z prośbą o łaski. Kiedy natomiast czysty wielbiciel znajduje się w potrzebie, modli się tylko do Najwyższego Pana. Prośba o korzyść materialną nie jest jednak czymś właściwym dla czystego wielbiciela. Żywa istota zwraca się do półbogów zwykle wtedy, kiedy szaleńczo pragnie zaspokoić swoje pożądanie. Zdarza się to wówczas, kiedy żywa istota pragnie czegoś niewłaściwego i Sam Pan nie spełnia tego pragnienia. W *Caitanya-caritamṛta* jest powiedziane, że kto czci Najwyższego Pana i w tym samym czasie pragnie uciech materialnych, ten jest sprzeczny w swoich pragnieniach. Służba oddania dla Najwyższego Pana i kult jakiegoś półboga nie mogą znajdować się na tej samej platformie, jako że czczenie półbogów jest czymś z natury materialnym, natomiast służba oddania dla Najwyższego Pana jest całkowicie duchowa.

Dla żywej istoty pragnącej powrócić do Boga, materialne pragnienia są przeszkodami w osiągnięciu tego celu. Czysty wielbiciel Pana nie otrzymuje łask materialnych upragnionych przez mniej inteligentne żywe istoty, które dlatego wolą raczej wielbić półbogów tego materialnego świata, niż zaangażować się w służbę oddania dla Najwyższego Pana.

07.23 Ludzie o małej inteligencji czczą półbogów, a owoce tego kultu są ograniczone i krótkotrwałe. Wielbiąc półbogów, udają się na planety półbogów; natomiast Moi wielbiciele ostatecznie przychodzą na Moją najwyższą planetę.

07.23 Znaczenie: Niektórzy komentatorzy *Gity* mówią, iż przez oddawanie czci półbogom można również osiągnąć Najwyższego Pana. Werset ten jednak mówi wyraźnie, że czciciele półbogów udają się do różnych systemów planetarnych, w zależności od tego, którego półboga czcili. Czciiciel słońca udaje się na słońce, a czciiciel półboga księżycy osiąga księżyc. Czciiciel Indry może osiągnąć planetę tego półboga. Nieprawdą jest to, że każdy, bez względu na to jakiego czci półboga, osiągnie Najwyższą Osobę Boga. Przeczy temu ten werset, wyraźnie mówiący o tym, że czciciele półboga udają się na różne planety w tym świecie materialnym, natomiast wielbiciel Najwyższego Pana osiąga bezpośrednio najwyższą planetę Osoby Boga.

Można argumentować w ten sposób, że skoro półbogowie są różnymi częściami ciała Najwyższego Pana, to przez wielbienie ich powinno się osiągnąć ten sam cel, co przez wielbienie Najwyższego Pana. Jednakże czciciele półbogów są mniej inteligentni, gdyż nie wiedzą do jakiej części ciała należy dostarczyć pożywienie. Niektórzy z nich są tak niemądrzy, iż twierdzą, że jest wiele części ciała, do których można dostarczyć pożywienie, i że jest wiele sposobów dostarczania tego pożywienia. Nie brzmi to bardzo optymistycznie. Czy ktoś może dostarczyć ciału pożywienie przez uszy albo oczy? Nie wiedzą oni, że półbogowie są różnymi częściami kosmicznego ciała Najwyższego Pana, i w swojej ignorancji wierzą, że każdy półbóg jest oddzielnym Bogiem i konkurentem Najwyższego Pana.

Nie tylko półbogowie, ale również zwykle, żywe istoty są częściami Najwyższego Pana. Według *Śrimad-Bhagavatam*,
bramini są głową Najwyższego Pana,
ksatriyowie są Jego ramionami,
vaiśyowie są Jego tułowiem,
śudrowie – nogami,

i wszyscy oni spełniają różne funkcje. Jeśli ktoś wie, że zarówno on sam, jak i półbogowie są integralnymi czystkami Najwyższego Pana, to – bez względu na sytuację jego wiedza jest doskonała. Jeśli natomiast nie rozumie tego, osiąga różne planety, gdzie rezydują półbogowie. To nie jest to samo przeznaczenie, które osiąga wielbiciel.

Rezultaty osiągnięte dzięki łasce półbogów są nietrwałe. W tym materialnym świecie zarówno planety, półbogowie, jak i ich czciciele, wszyscy ulegają unicestwieniu. Dlatego werset ten mówi wyraźnie, że rezultaty wynikające z wielbienia półbogów są krótkotrwałe, i że kult taki praktykują tylko osoby mniej inteligentne. Czysty wielbiciel angażuje się w świadomość Krsny i poprzez służbę oddania dla Najwyższego Pana osiąga wieczne życie, pełne szczęścia i wiedzy. Jego osiągnięcia różnią się od zdobyczy zwykłego czciciela półbogów. Najwyższy Pan jest nieograniczony, Jego łaska jest nieograniczona, Jego miłosierdzie jest nieskończone, dlatego nieograniczone jest miłosierdzie Najwyższego Pana dla Jego czystych wielbicieli.

07.24 Nieinteligentni, nie znający Mnie doskonale myślą, iż Ja, Najwyższa Osoba Boga, Krsna, byłem wcześniej bezosobowym i teraz przyjąłem tę formę i osobowość. Z powodu ubożego zasobu wiedzy nie znają Mojej wyższej, niezmiennej i doskonalej natury.

07.24 Znaczenie: Czyciele półbogów określani zostali jako osoby mniej inteligentne. Ten werset podobnie określa impersonalistów. Pan Krsna rozmawia tutaj z Arjuną w Swojej osobowej formie, a jednak – z powodu niewiedzy – impersonaliści sprzecniają się, że Najwyższy Pan ostatecznie nie posiada formy. Yamunacarya, wielki wielbiciel Pana pochodzący z sukcesji uczniów wywodzącej się od Ramanujacaryi, napisał w związku z tym dwa bardzo istotne wersety. Mówi on:

*tvam śila-rupa-caritaih parama-prakrstaih
sattvena sattvikataya prabalaiś ca śastraih
prakhyata-daiva-paramartha-vidam mataiś ca
naivasura-prakrtayah prabhavanti boddhum*

"Mój drogi Panie, tacy wielbiciele jak Vyasadeva i Narada wiedzą, że to Ty jesteś Osobą Boga. Studiując literaturę wedyjską można dowiedzieć się o Twoich cechach, Twojej formie, czynach, i w ten sposób można zrozumieć, iż jesteś Najwyższą Osobą Boga. Pojąć Ciebie nie mogą jednak osoby będące w pasji i niewiedzy, demony i niewielbiciele. Takie osoby nie są w stanie Ciebie zrozumieć. Mimo iż mogą być ekspertami w dyskusjach na temat *Vedanty*, *Upanisadów* i innej literatury wedyjskiej, to jednak niemożliwym jest dla nich zrozumienie Osoby Boga." (*Stotra-ratna* 12)

W *Brahma-samhicie* jest powiedziane, że Osoby Boga nie można poznać jedynie przez studiowanie *Vedanty*. Osobę Najwyższego można zrozumieć tylko dzięki łasce Najwyższego Pana. Dlatego werset ten wyraźnie mówi, że mało inteligentni są nie tylko czciciele półbogów, ale również ci niewielbiciele, którzy zajmują się spekulacjami na temat literatury wedyjskiej i studiowaniem *Vedanty* bez prawdziwej świadomości Krsny. Dla nich niemożliwym jest zrozumienie osobowej natury Boga. Osoby, które ulegają wrażeniu, że Prawda Absolutna jest nieosobowa, określone zostały jako *abuddhayah*, czyli ci, którzy nie znają ostatecznej postaci Prawdy Absolutnej. *Śrimad-Bhagavatam* oznajmia, że najwyższa realizacja rozpoczyna się od bezosobowego Brahmana, następnie wznosi się do zlokalizowanej Nadduszy – lecz ostatnim słowem w Prawdzie Absolutnej jest Osoba Boga. Współcześni impersonaliści są jeszcze mniej inteligentni, gdyż nie biorą przykładu nawet ze swojego wielkiego poprzednika – Śankaracaryi, który wyraźnie oznajmił, że Krsna jest

Najwyższą Osobą Boga. Nie znając Najwyższej Osoby Boga, impersonaliści uważają, że Krsna jest jedynie synem Devaki i Vasudevy albo księciem, czy też potężną żywą istotą. Taka postawa została również potępiona w *Bhagavad-gicie* (9.11). *Avajananti mam mudha manusim tanum asritam*: "Tylko głupcy uważają Mnie za zwykłą osobę."

Faktem jest, że nikt nie może zrozumieć Krsny bez pełnienia służby oddania i bez rozwinięcia w sobie świadomości Krsny. Potwierdza to *Bhagavatam* (10.14.29):

*athapi te deva padambuja-dvaya-
prasada-leśanugrhitā eva hi
janati tattvam bhagavan mahimno
na canya eko 'pi ciram vicinvan*

"Mój Panie, wielkość Twojej osobowości może zrozumieć ten, kto otrzymał choćby ślad łaski Twoich lotosowych stóp. Ale ci, którzy w celu poznania Najwyższej Osoby Boga oddają się spekulacjom, nie są w stanie Cię poznać, nawet gdyby studiowali *Vedy* przez wiele, wiele lat" Nie można zrozumieć ani Najwyższej Osoby Boga, Krsny, ani Jego form, cech, imienia, jedynie na drodze spekulacji umysłowych, bądź dyskusji nad literaturą wedyjską. Należy zrozumieć Go poprzez pełnienie służby oddania. Tylko wtedy, kiedy jest się całkowicie zaangażowanym w świadomość Krsny, zaczynając od intonowania *maha-mantry* –

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;

Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare

– można zrozumieć Najwyższą Osobę Boga. Nie będący wielbicielami impersonaliści sądzą, że ciało Krsny stworzone jest z tej materialnej natury i że wszystkie Jego czyny, Jego forma i wszystko związane z Nim jest *mayā*. Tacy impersonaliści znani są jako *Mayavadi*. Nie znają oni ostatecznej prawdy.

Werset dwudziesty oznajmia wyraźnie: (*kamais tais tair hrta-jnanah prapadyante 'nyadevatah*). "Różnym półbogom podporządkowują się ci, którzy oślepieni są poprzez pożądlive pragnienia." Jest to uznanym faktem, że oprócz Najwyższej Osoby Boga istnieją półbogowie, którzy mają swoje różne planety. Swoją planetę posiada również Pan. Jak oznajmia to dwudziesty trzeci werset, *devan deva-yajo yanti mad bhakta yanti mam api*: czciciele półbogów udają się na planety odpowiednich półbogów, a ci, którzy są wielbicielami Pana Krsny, osiągają planetę Krsny – Krsnalokę. Mimo iż zostało to wyraźnie oznajmione, niemądrzy impersonaliści nadal twierdzą, że Pan jest bezpostaciowy, a Jego formy są oszustwem. Czyż z nauk *Gity* wynika, że półbogowie i ich siedziby są czymś bezosobowym? Stanowczo nie. Ani półbogowie, ani Krsna, Najwyższa Osoba Boga, nie są bezosobowi. Wszyscy oni są osobami. Pan Krsna jest Najwyższą Osobą Boga i posiada On Swoją własną planetę, i swoje planety mają też półbogowie.

Zatem monistyczne twierdzenie, że ostateczna prawda jest pozbawiona formy, i że ta forma jest czymś narzuconym, nie jest zgodne z prawdą. Werset ten mówi dobitnie, że forma Krsny nie jest wymysłem. Z *Gity* możemy dowiedzieć się, że zarówno półbogowie, jak i Najwyższy Pan posiadają formę, i że Pan Krsna jest *sac-cid-ananda*, wieczną i pełną szczęścia wiedzą. *Vedy* również potwierdzają, że Najwyższa Prawda Absolutna jest *ananda-mayo 'bhyasat*, czyli z natury pełny błogiej przyjemności, i że jest On naturalnym oceanem nieograniczonych, pomyślnych jakości. A w *Gicie* Pan mówi, że chociaż jest On *aja* (nienarodzony), to jednak przychodzi. Są to fakty, które powinniśmy zrozumieć czytając *Bhagavad-gitę*. Nie możemy więc zrozumieć, jak Najwyższa Osoba Boga może być bezosobowy; z punktu *Gity*, teoria wymyślona przez impersonalistycznych monistów jest z gruntu fałszywa. *Gita* oznajmia bardzo wyraźnie, że Najwyższa Prawda Absolutna, Pan Krsna, posiada zarówno formę, jak i osobowość.

07.25 Nigdy nie objawiam się głupcom i nieinteligentnym. Dla nich okryty jestem Moją wewnętrzną mocą i dlatego nie wiedzą, iż jestem nienarodzony i nieomylny.

07.25 Znaczenie: Można argumentować, że skoro Krsna był obecny na tej ziemi i był widzialny dla każdego, to dlaczego nie objawia się każdemu teraz? W rzeczywistości jednak nie ukazywał się On każdemu. Kiedy Krsna był obecny na tej planecie, było zaledwie paru takich, którzy wiedzieli, iż jest On Najwyższą Osobą Boga. Kiedy na zgromadzeniu Kauravów Śiśupala nie chciał zgodzić się, aby Krsnę wybrano prezydentem zgromadzenia, Bhisma opowiedział się po stronie Krsny, oświadczając, iż jest On Najwyższym Bogiem. Jedynie Pandawowie, poza paru innymi, wiedzieli, że Krsna jest Najwyższym; nie każdy był tego świadom. Nie dał się On poznać niewielbicielom i zwykłym ludziom. Dlatego Krsna w *Gicie* mówi, że za wyjątkiem Jego czystych wielbicieli, wszyscy ludzie uważają Go za podobnego samym sobie. Tylko Swoim wielbicielom objawił się On jako źródło wszelkich przyjemności. Natomiast dla innych, dla nieinteligentnych niewielbicieli, pozostał On pod przykryciem Swojej wewnętrznej mocy.

Z modlitw Kunti w *Śrimad-Bhagavatam* (1.8.19) dowiadujemy się, że Pan pozostaje pod zasłoną *yoga-mayi* i wskutek tego zwykli ludzie nie mogą Go poznać. O tej zasłonie *yoga-mayi* mówi również *Ísopanisad* (*mantra* 15), gdzie wielbiciel modli się;

*hiranmayena patrena satyasyapihitam mukham
tat tvam pusann apavrnu satya-dharmaya drstaye*

"O mój Panie, Ty utrzymujesz i chronisz cały wszechświat, a służba oddania dla Ciebie jest najwyższą zasadą religijną. Dlatego proszę Cię, abyś również ochronił mnie. Twoja transcendentalna forma przykryta jest przez *yoga-mayę*, zaś *brahmajyoti* jest zasłoną Twojej wewnętrznej mocy. Bądź tak dobry i usuń tę promienną światłość, która przeszkadza mi w oglądaniu Twojej *sac-cid-ananda-vigraha*, wiecznej, pełnej szczęścia i wiedzy formy." Najwyższa Osoba Boga w Jego transcendentalnej, pełnej szczęścia i wiedzy formie przykryty jest wewnętrzną mocą *brahmajyoti*, i z tego powodu mniej inteligentni impersonaliści nie mogą dostrzec Najwyższego.

Również w *Śrimad-Bhagavatam* (10.14.7) znajduje się modlitwa Brahmy: "O Najwyższa Osobo Boga, o Najwyższa Duszo, o panie wszelkich tajemnic, któż może ocenić Twoją moc i rozrywki w tym świecie? Zawsze rozszerzasz Swoją wewnętrzną moc i dlatego też nikt nie może Ciebie poznać. Naukowcy mogą zbadać budowę atomową tego materialnego świata, a nawet planet, jednak nie są w stanie ocenić Twoich energii i mocy, mimo iż Ty jawisz się przed nimi." Najwyższa Osoba Boga, Pan Krsna, jest nie tylko nienarodzony, ale jest On też *avyaya*, niewyczerpany. Jego wieczna forma jest szczęściem i wiedzą, a Jego niezliczone energie są niewyczerpane.

07.26 O Arjuno, jako Najwyższa Osoba Boga wiem o wszystkim, co zdarzyło się w przeszłości, co dzieje się obecnie i znam wszystko to, co dopiero nadejdzie. Znam również wszystkie żywe istoty, nikt natomiast nie zna Mnie.

07.26 Znaczenie: Wyraźnie wyjaśniona została tutaj kwestia personalizmu i impersonalizmu. Jeśli Krsna, postać Najwyższej Osoby Boga, byłby *mayą*, istotą materialną, jak uważają impersonaliści, wtedy tak jak każda żywa istota zmieniałby On Swoje ciało i zapomniałby o wszystkim, co zdarzyło się w Jego życiu przeszłym. Nikt, kto posiada ciało materialne, nie może pamiętać swojego przeszłego życia. Nie może też przepowiadać swojego życia przyszłego ani nawet zdarzeń mających nastąpić w jego życiu obecnym.

Dopóki nie jest się wolnym od zanieczyszczeń materialnych, dopóty nie można znać przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.

Pan Krsna wyraźnie mówi, że – w przeciwieństwie do zwykłej ludzkiej istoty – dokładnie zna On wszystko to, co zdarzyło się w przeszłości, to, co dzieje się obecnie i to, co będzie miało miejsce w przyszłości. Z Rozdziału Czwartego dowiedzieliśmy się, że Pan Krsna pamięta jak miliony lat temu udzielał nauki bogu słońca, Vivasvanowi. Krsna zna każdą żywą istotę, jako że w sercu każdej z nich usytuowany jest On jako Dusza Najwyższa. Lecz pomimo tego, że obecny jest On w każdej żywej istocie jako Naddusza, i pomimo Jego obecności jako Najwyższa Osoba Boga, mniej inteligentni nie mogą zrealizować Go jako Najwyższej Osoby, nawet jeśli są w stanie zrealizować bezosobowego Brahmana. Transcendentalne ciało Śri Krsny nigdy nie ulega zniszczeniu. Jest On tak jak słońce, a *maya* jest jak chmura. W świecie materialnym możemy oglądać słońce, chmury, różne planety i gwiazdy. Chmury mogą chwilowo zakrywać wszystkie te obiekty niebieskie, ale to przykrycie jest tylko pozorne i wynika z naszego ograniczonego widzenia. Słońce, księżyc i gwiazdy w rzeczywistości nie są przykryte. Podobnie, *maya* nie może przykryć Najwyższego Pana. Dzięki Swojej wewnętrznej mocy nie manifestuje się On ludziom mniej inteligentnym. Trzeci werset tego rozdziału mówi, że spośród wielu milionów ludzi tylko paru stara się zdobyć doskonałość w tej ludzkiej formie życia, a spośród wielu tysięcy takich doskonałych ludzi zaledwie jeden może zrozumieć, kim jest Pan Krsna. Nawet jeśli ktoś osiągnął doskonałość dzięki realizacji bezosobowego Brahmana czy zlokalizowanej Paramatmy, nie może w żaden sposób zrozumieć Najwyższej Osoby Boga, Śri Krsny, nie będąc w świadomości Krsny.

07.27 O potomku Bharaty, pogromco nieprzyjaciół, wszystkie żywe istoty rodzą się w złudzeniu, opanowane dualizmami wyrastającymi z pożądania i nienawiści.

07.27 Znaczenie: Prawdziwą, konstytucjonalną pozycją żywej istoty jest poddanie się Najwyższemu Panu, który jest czystą wiedzą. Kiedy ktoś znajduje się w iluzji, w oddzieleniu od tej czystej wiedzy, wtedy kontrolowany jest przez energię iluzoryczną – i nie może zrozumieć Najwyższej Osoby Boga. Ta złudna energia manifestuje się w dualizmie pożądania i nienawiści. Z powodu tej żądz i nienawiści, osoba będąca w ignorancji chce stać się jednym z Najwyższym Panem i zazdrości Krsnie jako Najwyższej Osobie Boga. Czyści wielbicieli, którzy wolni są od tego rodzaju ułudy, jak również od skalania pożądaniem i nienawiścią, mogą zrozumieć, że Pan Krsna pojawia się poprzez Swoje wewnętrzne moce. Ci natomiast, którzy zostali zwiedzeni z powodu ulegania dualizmom i niewiedzy, myślą, że Najwyższa Osoba Boga stwarzany jest poprzez energie materialne. Jest to ich nieszczęściem. Takie pozostające w iluzji osoby w znamienny sposób kładą nacisk na takie dualizmy jak honor i dyshonor, nieszczęście i szczęście, kobieta i mężczyzna, dobro i zło, przyjemność i ból itd., myśląc: "To jest moja żona, to jest mój dom, ja jestem panem tego domu, ja jestem mężem tej żony." Dualizmy takie właściwe są złudzeniu. Osoby omamione przez te dualizmy są kompletnymi głupcami i dlatego nie mogą zrozumieć Najwyższej Osoby Boga.

07.28 Osoby, które działały pobożnie w swoich poprzednich żywotach, jak i w życiu obecnym, i które całkowicie wyplenili swoje grzechy, uwolniły się od dualizmów ułudy i z determinacją angażuje się w pełnienie służby oddania dla Mojej Osoby.

07.28 Znaczenie: Werset ten mówi o tych, którzy zdolni są do wzniesienia się na płaszczyznę transcendentálną. Bardzo trudno jest przewyciężyć dualizm żądy i nienawiści osobom, które prowadzą grzeszne życie, są ateistami, głupcami lub oszustami. Tylko ci mogą rozpocząć pełnienie służby oddania i stopniowo wnieść się do poziomu czystej wiedzy o Najwyższej Osobie Boga, którzy żyli w zgodzie z zasadami religijnymi, spełniali pobożne czyny i zwalczyli następstwa swoich grzechów. Wtedy stopniowo będą w stanie medytować w ekstazie o Najwyższej Osobie Boga. Na tym polega proces usytuowania się na platformie duchowej. To wzniesienie się do platformy duchowej możliwe jest w świadomości Krsny, w towarzystwie czystych bhaktów, gdyż przez obcowanie z wielkimi wielbicielami można uwolnić się od ułudy.

W *Śrimad-Bhagavatam* (5.5.2) zostało powiedziane, że kto naprawdę pragnie wyzwolenia, ten musi służyć wielbicielom Najwyższego Pana (*mahat-sevam dvaram ahur vimukteh*). Kto natomiast obcuje z materialistami, znajduje się na ścieżce prowadzącej do najciemniejszych regionów życia (*tamo-dvaram yositam sangi-sangam*). Wszyscy wielbiciele Pana przemierzają ziemię jedynie w tym celu, aby wyleczyć uwarunkowane dusze z ich złudzeń. Impersonaliści nie wiedzą, że zapomnienie o swej konstytucjonalnej pozycji, którą jest podporządkowanie się Panu, jest największym pogwałceniem prawa bożego. Dopóki nie odzyska się swojej konstytucjonalnej pozycji, dopóty nie można zrozumieć Najwyższej Osoby Boga ani też całkowicie i z determinacją zaangażować się w transcendentálną służbę miłości dla Niego.

07.29 Inteligentni, dążący do wyzwolenia od starości i śmierci, we Mnie przyjmują schronienie, dla Mnie pełniąc służbę oddania. Wiedząc wszystko o czynach transcendentálnych, są oni w rzeczywistości Brahmanem.

07.29 Znaczenie: Narodziny, śmierć, starość i choroby są nierozłącznie związane z tym ciałem materialnym. Nie dotyczą one ciała duchowego. Dla ciała duchowego nie ma narodzin, śmierci, starzenia się i chorób, więc ten, kto osiąga ciało duchowe, staje się jednym z towarzyszy Najwyższej Osoby Boga i angażuje się w pełnienie wiecznej służby oddania – i ten jest naprawdę wyzwolonym. *Aham brahmasmi*: Ja jestem duchem. Należy wiedzieć, że jest się Brahmanem, duszą. Ta koncepcja życia, iż jest się Brahmanem, istnieje również w służbie oddania, jak mówi o tym ten werset. Czysti wielbiciele zajmują transcendentálną pozycję na płaszczyźnie Brahmana i wiedzą wszystko o czynach transcendentálnych.

Cztery rodzaje nieczystych wielbicieli, którzy angażują się w służbę oddania dla Pana, osiągają upragnione przez siebie cele i dzięki łasce Pana, kiedy są w pełni świadomi Krsny, mogą czerpać prawdziwą radość z duchowego obcowania z Panem. Ci natomiast, którzy wielbią półbogów, nigdy nie osiągają Najwyższego Pana na Jego najwyższej planecie. Nawet te mniej inteligentne osoby, które zrealizowały Brahmana, nie mogą osiągnąć najwyższej planety Krsny, znanej jako Goloka Vrndavana. Tylko osoby działające w świadomości Krsny (*mam ásritya*) są prawdziwie godne tego, aby być nazwanymi Brahmanem, albowiem tylko one naprawdę starają się osiągnąć planetę Krsny. Takie osoby nie mają żadnych wątpliwości w stosunku do Krsny, a zatem są rzeczywiście Brahmanem.

Ci, którzy wielbią formę, czyli *arca* Pana, albo ci, którzy medytują o Panu jedynie w celu wyzwolenia się z niewoli materialnej, również znają, dzięki łasce Pana, znaczenie Brahmana, *adhibhuta* itd., jak to tłumaczy Pan w następnym rozdziale.

07.30 Ci, którzy – w pełnej świadomości o Mnie – znają Mnie, Najwyższego Pana, jako zasadę rządzącą całą manifestacją materialną półbogami i wszelkimi typami ofiar – takie osoby mogą zrozumieć i poznać Mnie, Najwyższą Osobę Boga, nawet w chwili śmierci.

07.30 Znaczenie: Osoby działające w świadomości Krsny nigdy nie zbaczą ze ścieżki całkowitego poznania Najwyższej Osoby Boga. W transcendentalnym towarzystwie świadomości Krsny można zrozumieć, że Najwyższy Pan jest czynnikiem, który rządzi całą manifestacją materialną, a nawet półbogami. Przebywając w takim transcendentalnym towarzystwie można stopniowo przekonać się, kim jest Najwyższy Pan. Dzięki temu osoba świadoma Krsny nie będzie mogła o Nim zapomnieć w chwili śmierci. A zatem naturalną kolejną rzeczą zostanie ona przeniesiona na planetę Najwyższej Osoby Boga – Golokę Vrndavanę.

Rozdział Siódmy tłumaczy szczególnie, w jaki sposób można zostać osobą całkowicie świadomą Krsny. Początkiem świadomości Krsny jest związek z osobami, które są świadome Krsny. Związek taki jest duchowy i jest bezpośrednim nawiązaniem kontaktu z Najwyższym Panem, dzięki którego łasce można zrozumieć, że Krsna jest Najwyższym Bogiem. Jednocześnie można prawdziwie zrozumieć konstytucjonalną pozycję żywej istoty i to, w jaki sposób zapomina ona o Krsnie, uwikłując się w czynności materialne. Obcując z właściwymi osobami i stopniowo rozwijając świadomość Krsny, żywa istota może zrozumieć, że to na skutek zapomnienia o Krsnie została uwarunkowana prawami natury materialnej. Może również zrozumieć, że ta ludzka forma życia jest szansą na odzyskanie świadomości Krsny i że należy w pełni z tej szansy skorzystać, aby osiągnąć bezprzyczynową łaskę Najwyższego Pana.

Rozdział ten porusza wiele tematów. Mówi o człowieku w niedoli, o człowieku kierującym się ciekawością, o człowieku będącym w potrzebie materialnej, o wiedzy o Brahmanie, Paramatmie, wyzwoleniu od narodzin, śmierci i chorób oraz o wielbieniu Najwyższego Pana. Kto jednakże jest naprawdę zaawansowany w świadomości Krsny, ten nie dba o te różne procesy, ale po prostu podejmuje działanie bezpośrednio w świadomości Krsny i w ten sposób osiąga swą konstytucjonalną pozycję wiecznego sługi Pana Krsny. Taka osoba znajduje przyjemność w słuchaniu o Najwyższym Panu i gloryfikowaniu Go w czystej służbie oddania. Jest przekonana o tym, że dzięki temu spełnione zostaną wszystkie jej cele. Ta zdecydowana wiara nazywana jest *drdha-vrata* i stanowi ona początek *bhakti-yogi*, czyli transcendentalnej służby miłości. Takie jest orzeczenie wszystkich świętych pism. Rozdział Siódmy jest kwintesencją tego przekonania.

W ten sposób Bhaktivedanta kończy objaśnienia do Siódmego Rozdziału *Śrīmad Bhagavad-gīty*, traktującego o wiedzy o Absolucie.